

METODINĖ PRIEMONĖ FILMUI „RAJONO PANOS” APTARTI

NK
KLASĖ

„Rajono Panos“

Režisierė: Ellen Fiske, Ellinor Hallin

Šalis: Švedija, Didžioji Britanija

Metai: 2019m.

Trukmė: 87 min.

Temos: darbo klasė / skurdas ir socialinis mobilumas, neo-liberalizmas arba valdžios įtaka darbo klasės žmonių gyvenimams, įvairių formų savi-destrukcinis elgesys (alkoholio, narkotikų vartojimas, rūkymas, ankstyvas nėštumas), skirtingų lyčių (skurdo) patirtys.

Metodas tinka šiems dalykams: etika, psichologija, socialinė pedagogika, socialinių įgūdžių, socialinės kritikos užsiėmimai (pamokų formatui toks užsiėmimas nelabai tinka, nes vien filmo peržiūra užtruktų 2 pamokas).

Grupės dydis: iki 30 paauglių

Filmas skirtas: 10–12 klasių moksleiviams, vyresnio amžiaus jaunuoliams.

Filme liečiamos žmogaus teisės: teisė į saugų ir orų gyvenimą, kokybišką laisvalaikį, socialinę apsaugą, lygiavertį atlygį už lygiavertį darbą, kokybišką ir lygiavertišką išsilavinimą, bendros žmogaus bei vaikų teisės bei jų užtikrinimo mechanizmai (per socialinę apsaugą ir paslaugų prieinamumą)

Filmo peržiūros/užsiėmimo tikslai:

- Susipažinti su skurdo priežastimis ir padariniais iš kritinės perspektyvos;
- Į skurdą / darbo klasės gyvenimą pažiūrėti iš jauno (besiformuojančio) žmogaus, kuris tame gyvena, perspektyvos ir pabandyti suprasti to žmogaus elgesį – ugdyti empatiją;
- Mokyti kritiškai vertinti ir suvokti socialinę nelygybę, jos priežastis bei padarinius skirtingoms žmonių grupėms.

Užsiėmimo trukmė: pasiruošimas – 5 min., įvadas – 25 min., filmo rodymas – 90 min., filmo aptarimas (su pertrauka) – 55 min., apibendrinimas – 5 min.

UŽSIĖMIMO STRUKTŪRA: struktūra 3val. užsiėmimui

LAIKAS

UŽDUOTIS

KOKIŲ PRIEMONIŲ REIKIA?

PASIRUOŠIMAS FILMO PERŽIŪRAI*
*Atliekama prieš pat filmą

Projektorius, kompiuteris, ekranas, paruoštas filmas ir paruošta erdvė

ĮVADAS Į FILMĄ IR „SĄVOKŲ APIBRĖŽIMAI / SAMPRATOS“ UŽDUOTIS

Didelis magnetinės lentos (flipchart) lapas su užrašytais 6 sąvokomis (paliekant erdvės jų apibrėžimui). Priedas Nr. 1 ir dalyvių asmeniniai telefonai informacijos paieškai.

FILMO PERŽIŪRA

Paprasti popieriaus lapai ir pakankamai rašiklių visiems individualiai.

**FILMO APTARIMAS:
“EMOCIJŲ RATAS”**

Pasirinktinai – „kalbėjimo objektas“

LAIKAS

UŽDUOTIS

KOKIŲ PRIEMONIŲ REIKIA?

PERTRAUKA

FILMO APTARIMAS: TEMINĖ DISKUSIJA

Pasirinktinai – „kalbėjimo objektas“.

APIBENDRINIMAS

TĘSTINĖ UŽDUOTIS

UŽDUOTIS: „PRAGYVENIMO IŠLAIDŲ SKAIČIAVIMAS“ IR REFLEKSIJA

6–7 Priedo Nr. 2 kopijos (priklausomai nuo dalyvių skaičiaus), dalyvių asmeniniai mobilieji telefonai.

ISPĖJIMAI/PASTABOS MOKYTOJAMS RUOŠIANTIS FILMO PERŽIŪRAI:

- Svarbu nepamiršti, kad susėdimas ratu reikalingas jaukesnei atmosferai sukurti bei geresniam kontaktui tarp dalyvių užtikrinti, nes taip matomi visų dalyvių veidai, emocijos, tad prieš pat peržiūrą būtų svarbu paruošti užsiėmimo patalpą (išsistumdyti nereikalingus suolus ir kėdes), į tai įtraukiant ir peržiūroje dalyvausiančius jaunuolius/-es;
- Verta trumpai pakalbėti apie susitarimus, kurių bus laikomasi drauge per užsiėmimą, pvz.: „kalbame po vieną“, „išklausime vieni kitus / kitas“, „gerbiame kito / kitos nuomonę“. Svarbu perklausti pačių dalyvių, galbūt jie / jos turi pasiūlymų dėl susitarimų, kuriuos svarbu įtraukti, kad grupėje jaustųsi saugiau. Galite dalyvius įvesti į filmą, jog tema gali kelti įvairiausių jausmų ir komentarų, tačiau verta prisiminti, kad gerbiame vieni kitus (-as) ir duodame galimybę visiems ir visoms girdėti ir matyti filmą be trukdžių. Filmo metu gali kilti pasipriešinimas, juokas, juokeliai, rekomenduojame atliepti šiuos jausmus ir kviešti pažiūrėti filmą iki galo, tik tada diskutuoti;

- „Scheme Birds“ – sudėtingas ir jautrus filmas, todėl būtų svarbu filmo peržiūrai pasiruošti ne tik techniškai, bet ir turinio prasme. Geriausia būtų peržiūrėti filmą ir persiskaityti siūlomą medžiagą, tam kad būtų lengviau suprasti filmo kontekstą ir suvokti, į kurią pusę kreipti filmo aptarimą;

- Labai svarbu turėti omenyje, kad skurdas, ypač tarp vaikų / jaunuolių – ne jų atsakomybė, todėl labai svarbu vengti asmeninio elgesio gėdinimo ar moralizavimo;

- Viso užsiėmimo metu svarbu stebėti visus grupės dalyvius ir užtikrinti kuo saugesnę erdvę (skatinant empatiją ir supratimą, o ne kritiką – per reagavimą į galimus pašaipius komentarus). Skurdo tema, jei ji asmeniškai – kupina gėdos jausmo, kuris itin nekonstruktivus. Labai tikėtina, kad kiekvienoje grupėje bus jaunuolių iš įvairių socio-ekonominių situacijų, o taip pat ir iš šeimų, kurių ekonominė situacija sudėtingesnė. Todėl svarbu kalbėti jautriai, kreipiant dėmesį į sistemine kritiką, kurios įkaitais tampa filmo herojai, vengti vien tiesioginės elgesio kritikos.

PATALPA/REIKALINGOS PRIEMONĖS:

patalpa turėtų būti tokia, kad būtų galimybė susėsti ratu visiems mokiniams. Reikalingas projektorius, ekranas, magnetinės lentos (flipchart) lapai, markeriai, paprasti lapai, pakankamai rašiklių visiems, asmeniniai mobilieji telefonai.

FILMO APRAŠYMAS:

Gemma gimė tais pačiais metais, kuriais jos ateitis buvo pavogta. Ji gimė mamai, kuri buvo priklausoma nuo narkotikų ir tėvui, kuris filme net nerodomas, sutapo su vietinio metalurgijos fabriko uždarymu. Ir dabar, daugiausiai ko Gemma ir dauguma kitų darbo klasės rajono Motherwell mieste, Škotijoje vaikų gali tikėtis – būti arba uždarytiems kalėjime, arba pastoti. Mat, Gemmai ir jos bendraamžiams gyvenimas tiek sunkus ir daug nežadantis, kaip ir betoniniai namai, kuriuose jie gyvena. Ši ypatinga dokumentika rodo blankias detales taip, kaip yra, o jos kartais nepakenčiamai tamsios, supriešindama kartais prašvintantį lyrinį grožį ir net humorą.

Tai pasaulis, kuriame statusas įmušamas piktai atrodančiose vaikų žaidimo aikštelėse, geriant Buckfast butelius vieną po kito. Gemma, su tendencija įsivelti į kivrčius, ir ne tik savus, save paskelbė „stipriausia mergina“. Jos jauno gyvenimo inkaras – Josefas, sene-

lis, kuris augina lenktyninius balandžius, jis įsivaikino ją dar kūdikystėje, nuolat skatina ją išlieti agresiją bokso treniruotėse ir „laikytis kuo atokiau nuo debilų“. Bet Gemma įsimyli Pat'ą – plika krūtine ir karingą. Jis – tipinis blogos įtakos pavyzdys. Netrukus jiedu susilaukia kūdikio ir gyvena kartu naujame bute. Vos padekoruota erdvė, iškart patampa išgėrinėjimų vieta, kol Gemma vargsta su motinyste, visai nepalaikoma savo vaikino. Nėjkyri kameros akis pradeda pagauti vis daugiau sunkių momentų nei džiugių.

Ir tuomet netikėtai ir labai liūdnai, smurtas, kuris berods tokia proziška kasdienio gyvenimo detalė šių jaunų gyvenime, šįkart paliečia juos gerokai artimiau. Vienas Gemmos draugų patiria tokį smurtą, dėl kurio jam tenka susitaikyti su gyvenimą keičiančiais sužalojimais. Tai sudėtingas momentas tiek auditorijai, ir kaip paaiškėja, tiek ir pačiai Gemmai.

Nors Josefas pranyksta iš filmo naratyvo – jis nutraukia ryšius su savo anūke dėl jos pasirinkto vaikino – lenktyniniai balandžiai, kuriuos jis augina – pasikartojantis filmo motyvas. Nors tai ir ne pats subtiliausias simbolizmas, jis gan efektyvus. Sukdami ratus aplink rausvą prieblandą, jie primena apie galimą pabėgimą iš bendruomenės, kurioje mažai galimybių ir žmonės palikti likimo valiai. „Leisk laisviems paukščiams skristi“ – sako Gemmos tatuiruotė. Ji pasakoja apie savo senelio paukščius. „Dauguma balandžių grįžta namo“, – sako ji savo pakiliu kiek vaikišku balsu. „Bet kai kurie išskrenda ir gyvena savus gyvenimus“. Šiam stipriai paveikiam filmui besibaigiant, Gemma pradeda suprasti, kad jos geriausias šansas ateičiai priklauso nuo to, ar ji priims užuominą iš tų kelių paklydusių paukščių, kurie išsilaisvina iš namų pančių ir pradeda gyvenimus iš naujo.

FILME APTARIAMA PROBLEMATIKA IR KONTEKSTAS:

Darbo klasės susiformavimas ir augimas Vakarų Europoje buvo paskatintas industrinės revoliucijos, dėl kurios pasikeitė visuomenės struktūra, o tuo pačiu mažėjo skurdo, nes itin vargstantys valstiečiai turėjo galimybę migruoti į urbanizuotas erdves ir kurtis miestuose, kuriuose buvo didžiausia darbo pasiūla (daugiausiai fabrikuose, kuriems reikėjo daug darbo jėgos). Deja, keičiantis valstybės valdymo modeliams, ateinant modernizacijai bei globalizacijai ir įsileidus laisvą rinką tokios darbo jėgos poreikis vis mažėjo, todėl daug žmonių liko be darbo ar reikalingų plačių profesinių kompetencijų, kurios jiems padėtų išlikti reikalingiems taip greitai besikeičiančioje darbo rinkoje.

1979-aisiais Didžiojoje Britanijoje ministre pirmininke tapo Margaret Thatcher, kuri buvo didelė laisvosios rinkos šalininkė – tai reiškė, kad ji sudarė sąlygas plačiam viešojo sektoriaus (taip pat ir industrijos) privatizavimui, stipriai mažino visą valstybinį aparatą, mažino socialinių garantijų paketą, pasirūpino, kad vietos profsąjungos netektų galios. Jos valdymas labai stipriai nulėmė, kad darbo klasė Didžiojoje Britanijoje „pakeitė savo veidą“ iš menkai išsilavinusių, tačiau dorų žmonių, dirbančių esminėse industrijose, į labai vargiai atskirai gyvenančių žmonių bendruomenes-getus. Kurios yra tik dar labiau priklausomos nuo tiesioginės valstybės socialinės paramos. Nes per tuos metus taip ir nebuvo rasti sisteminiai sprendimai, kurie masiškai padėtų skurstantiems žmonėms išlipti iš skurdo rato (karta iš kartos gyvena skurdžiai).

Filme rodomas 2–3 kartos darbo klasės jaunuolių gyvenimas Motherwell'e. Jie nemato daug vilties savo gyvenime, nes gimė ir augo socialinių būstų rajone, vadiname „Schema“, kuriame juos nuolat supa nepriteklus, nusivylimas ir netikėjimas sistema. Šiandieninė sistema tuos jaunuolius, kaip ir jų tėvus ir / ar senelius, yra palikusi likimo valiai – jie nesijaučia reikalingi, reikšmingi ar svarbūs visuomeniniame gyvenime. Tai skatina savidestrukciją, nepasitikėjimą vieni kitais, agresiją tiek savo, tiek visos aplinkos atžvilgiu, apatiją. O tuo pačiu ir dar didesnę socialinę atskirtį (geto mentalitetą).

KONTEKSTAS LIETUVOJE:

[Lietuvos statistikos departamento duomenimis](#), 2019 metais šalyje gyveno 495 952 jauni žmonės (14–29 m. amžiaus), iš kurių 16,1 proc. gyvena skurdo rizikoje (iš jų 13,6 proc. – vaikinai, o 18,7 proc. – merginos). Jų mėnesio pajamos asmeniui yra nuo 251 EUR iki 379 EUR mėnesiui (iki 251 EUR pajamas gaunantys asmenys laikomi gyvenantys

absoliučiam skurde). Tuo tarpu, 20,6 proc. visų Lietuvos piliečių, gyveno skurdo rizikoje. Per 2019 metus 14–29 metų amžiaus jaunuoliai įvykdė ar buvo kaltinami 17 718 nusikaltimų veiky ar visų formų nusikaltimais, iš kurių 16 043 buvo įvykdyti jaunų vyrų / vaikų. Tuo tarpu per 2019 metus iš viso 65,5 vaikų 1000-čiai moterų gimė 15–24 metų amžiaus merginoms (3,9 gimdymai – 15–17 m.; 18,4 gimdymai 18–19 m.; 43,2 gimdymai 20–24 m. 1000-čiai moterų).

Deja, aiškios šių duomenų koreliacijos analizės Lietuvoje trūksta, tačiau remiantis filmu, bei socialinio / pedagoginio darbo praktikomis (delinkventinio, deviantinio paauglių elgesio studijos ir analizės, darbo su jaunimu dėmesys mažiau galimybių turinčiam jaunimui, ar jaunimui iškritusiam iš švietimo / darbo sistemos), matomos aiškios tendencijos, kad šie skaičiai tarpusavy visgi susiję. Taip pat didelis dėmesys skiriamas jaunimo skurdui ir įtraukčiai Europos Sąjungos lygmeniu. [Eurostat jaunimo socialinės atskirties situacijos statistikos analizėje teigiama](#): „<...> su skurdu turi būti kovojama nuo ankstyvo amžiaus, nes vaikai gimę skurdo situacijoje, susiduria su žymiai didesne rizika, gyventi skurde visą savo jaunystę, o taip pat ir likusį suaugusiojo gyvenimą“.

DETALUS FILMO PERŽIŪROS IR APTARIMO EIGOS APRAŠYMAS:

Filmo trukmė – 87 min. Rekomenduojama filmo peržiūrai pasiruošti prieš prasidedant filmui. Taip pat atsižvelgdami (-os) į turimą laiką – patartina kiek adaptuoti metodus. Jei- gu turite galimybę – kiekvienam metodui ar užduočiai skirkite daugiau laiko, kad galima būtų plačiau aptarti iškilusias emocijas, aptarti temas.

Pasiruošimas filmo peržiūrai:

Sustatykite kėdes ratu, patraukite visus suolus tolyn. Paruoškite filmą, pastatykite projektorių, atsispausdinkite Priedą Nr. 1 ir sukarpykite jį taip, kad kiekvienai grupei būtų paruošta po terminą. Jei naudosite „kalbėjimo objektą“, turėkite jį po ranka. Jei įmanoma, įtraukite ir užsiėmimo dalyvius į patalpos paruošimą peržiūrai ir užsiėmimui. Tai gali pastiprinti įtrauktį ir norą dalyvauti.

Įvadas į filmą ir „SAVOKŲ APIBRĖŽIMAI / SAMPRATOS“ UŽDUOTIS:

Pasisveikinkite su užsiėmimo dalyviais, papasakokite, ką šiandien veiksime ir koks šio užsiėmimo tikslas. Pristatykite, jog filmas, kurį žiūrėsime „Nepatogaus kino klasės“ platformoje – tai yra viena iš „Nepatogaus kino“ festivalio, kuris per dokumentinius filmus kalba apie žmogaus teises, dalių. Papasakokite, kad žiūrėsime filmą apie jaunų žmonių, gimusių ir augusių darbo klasės rajone (skurde) gyvenimus ir dalyvausite užsiėmime, kurio veiklos – susijusios su filmo turiniu.

Po trumpo pristatymo vertėtų su grupe pasikalbėti apie susitarimus.

Užduotis – paaiškinkite, kad pirmoji užduotis iki filmo skirta tam, kad dalyviai galėtų į filme rodomas istorijas žiūrėti kritiškiau. Paskirstykite grupės narius į tolygias 6 grupes ir leiskite kiekvienai grupei išsitraukti po sąvoką (Priedas Nr. 1). Paaiškinkite, kad visi dalyviai gali naudotis savo mobiliaisiais telefonais, tam kad kuo tiksliau atsakytų į klausimus. Grupės darbui skirkite ne daugiau 10 min.

Likusias 10 min. skirkite atrastų ir suformuluotų sąvokų pasidalijimui visoje grupėje. Po kiekvieno pasidalijimo, paklauskite, ar likusieji grupės dalyviai neturi ko pridurti, gal jie prieštarautų siūlomam apibrėžimui, kodėl? Ir užfiksuokite kiekvieną apibrėžimą ant didelio lapo, kad dalyviai į juos galėtų žvilgtelėti visos filmo peržiūros metu.

Paprašykite, kad dalyviai žiūrėdami filmą stebėtų ir pasižymėtų pavyzdžius, kurie atspindi sąvokas, kurias jie ką tik įvardijo (kiekviena grupelė stebi ir ieško jų grupei tekusios sąvokos pavyzdžių). Taip pat pristatykite, jog filmas gali sukelti įvairiausių jausmų ir emocijų, gali atrodyti „nepatogiai“, tačiau kvieskite dalyvius tai priimti kaip dar vieną patyrimą ir atkreipkite dėmesį į aptariamų temų svarbą.

*Jei norite sutaupyti laiko ir įvadinę užduotį praleisti, galima būtų sąvokas pristatyti jau užrašytas ir paaiškintas ant didelio lapo. Tačiau, turėkite omenyje, kad dalyvių dėmesys gali kiek nukrypti per ilgą įžangą ir jie gali ne taip stipriai įsidėmėti tų sąvokų reikšmes.

Trumpas sąvokų naudojimas ir paaiškinimas filmo kontekste:

- Skurdas – tai socio-ekonominė situacija, kurioje gyvenantys žmonės turi labai ribotą priėjimą prie resursų bei visuomenės produktų, kuomet jų trūksta bent pagrindiniams ba-

ziniams poreikiams patenkinti; nesugebėjimas savarankiškai pasirūpinti arba visiškai abejingumas savo gerovei. Visą savo valdomą kapitalą yra priversti nukreipti vartojimui, kredito aptarnavimui, menkaverčiams ar mažos / niekinės pridėtinės vertės visuomenės produktams vartoti tam, kad išgyventų (tiek fizine, tiek emocine prasme).

- Socialinė klasė – tai visuomenės susisluoksniavimas / stratifikacija pagal bendras pajamas ir su tuo susijęs socialinis statusas, kuris taip pat stipriai susijęs su galimybėmis bei prieiga prie visuomenės produktų.
- Socialinis mobilumas – judėjimas tarp socialinių klasių (dažniausia „aukšty“), dažniausiai taikomas terminas išėjimui iš skurdo rato.
- Socialinės gerovės sistema – valstybinis aparatas, kurio esminis siekis – sulyginti galimybes ir užtikrinti, kad visi piliečiai ar teisėtai šalyje reziduojantys asmenys turėtų vienodas galimybes bent baziniams poreikiams užtikrinti. Užtikrinamas per socialinės apsaugos / paramos / palaikymo programas.
- Neoliberalizmas – intelektualinė ir politinė ideologija, siekianti ekonomikos vystymosi ir politinio suverenumo taikant ekonominio liberalizmo principus. Turi klasikiniam liberalizmui būdingų ekonominės ir individo laisvės bruožų, tačiau jam ypatingas valstybių ir tarptautinių institucijų prievartos pajungimas verslo interesams plėsti, priešingai nei klasikinio varianto siekis sumažinti valstybės galią. Bet kokius politinius nesutarimus ir vizijas pakeičia verslo poreikiai, įtvirtinami iš viršaus. Toks fokusas nulemia socialinės politikos ir viso socialinių paslaugų mažėjimą.
- Savidestrukcinis / delinkventinis elgesys – nenorminis elgesys, kuris dažniausiai pačiam asmeniui yra žalingas, arba turi ilgalaikius žalingus padarinius. Abi sąvokos pasirinktos kaip paralelinės, nes yra skirtingų socialinių / psichologijos teorijų, kurios panašų elgesį įvardija tokiomis pačiomis elgesio formomis (ankstyvas rūkymas, alkoholio, narkotinių medžiagų naudojimas, nusikalstamas elgesys ir pan.). Esminis šių terminų aiškinimo skirtumas – socialinės klasės naratyvas, einantis šalia paaiškinimų. Pasiturinčių jaunų žmonių elgesys dažniau aiškinamas kaip savidestrukcinis, nes nebūtinai neša naudą visuomenei, skurde gyvenančių jaunuolių elgesys vadinamas delinkventiniu, nors elgesio modeliai gana panašūs, tik jų aplinka skiriasi. Tačiau šaknys tokio elgesio dažniausiai panašios, nors kyla iš skirtingų situacijų / gyvenimo patirčių – depresija, neužtikrintumas, žemas pasitikėjimas savimi.

Filmo peržiūra:

Peržiūros metu dalyviai žiūri filmą ir žymisi vietas, kurios atspindi įvardintas sąvokas.

Filmo aptarimas: „EMOCIJŲ RATAS“

Jei naudosite „kalbėjimo objektą“, pirmiausiai, pristatykite jo funkciją ir veikimo principą – kad tik rankoje objektą laikantis žmogus, turi teisę šnekėti. Taip pat paaiškinkite, kodėl toks aptarimas vyksta iškart po peržiūros (pertraukos paaiškinime). Galimi klausimai:

- Kaip jautėtės žiūrėdami filmą ir kaip jaučiatės dabar?
- Kodėl taip jaučiatės?
- Kurios filmo vietos sukėlė tokius jausmus ir kodėl?

Kad pasidalijimas įvyktų kiek dinamiškiau ir be didelių tylos pauzių, galite pasirinkti arba „kalbantį objektą“ tiesiog siųsti ratu, arba perduoti jį „popkornų stiliumi“ – tik šnekėjęs žmogus išsirenka dar nešnekėjusį ir perduoda / meta jam / jai objektą.

Turėkite omenyje, kad emocijų ratas skirtas išsigryninti ir įvardinti emocijas, kurios dalyviams kilo peržiūros metu. Tokie atsakymai, kaip „gerai jaučiuosi“, „blogai jaučiuosi“, „patiko / nepatiko filmas“ – emocinio dalyvių būvio neatspindi. Tam, kad pavyktų kritiškiau pažiūrėti šį filmą ir jį tinkamai įsivertinti, svarbus gilesnis ir platesnis ne tik savo, bet ir kitų dalyvių emocijų suvokimas (kuris taip pat prisideda ir prie bendro dalyvių emocinio intelekto ugdymo). Didžioji dalis neformalaus ar žmogaus teisių ugdymo veiklų vykdoma remiantis Kolbo ratu. Esminiai šios teorijos žingsniai: PATYRIMAS > REFLEKSIJA > KONTEKSTUALIZAVIMAS IR IŠVADOS > [TAIKYMAS](#). Tam, kad pavyktų pasidaryti tinkamas išvadas po filmo – itin svarbu suvokti, kaip filmo turinys veikia dalyvius emociškai.

Pertrauka:

Filmas pakankamai ilgas ir gali būti sudėtinga išsėdėti tiek daug laiko susikoncentravus, todėl būtų svarbu atrasti laiko bent vienai trumpai pertraukai. Tinkamiausias siūlomas momentas būtų po „emocijų rato“, kad per pertrauką dalyviai „nepamestų“ savo savijautos ir spėtų bent kiek pasidalinti įspūdžiais.

Filmo aptarimas: „TEMINĖ DISKUSIJA“

Grįžus ir susėdus vėl į ratą, patartina priminti, kas įvyko iki pertraukos – glaustai priminti jau įgyvendintas užduotis (ypač svarbu priminti sąvokas ir jų pavyzdžius filme), apibendrintai papasakoti apie filmo sukeltas emocijas, kuriomis dalyviai dalinosi. Priminkite apie „kalbėjimo objektą“. Esminiai klausimai, kurie padėtų susieti prieš tai buvusią užduotį su filmo peržiūra:

- Kaip pradžioje apsibrėžtos sąvokos siejasi su filmu, kodėl? Ir kokius pavyzdžius pasižymėjote? Kaip jūsų manymu šios sąvokos ir filmas paaiškina skurdo priežastis ir padarinius?

(Būtinai aptarkite visų 6 grupių sąvokas ir pavyzdžius. Duokite erdvės kitiems dalyviams papildyti. Užduokite papildomų klausimų kitų grupių nariams, ar pastebėti pavyzdžiai jiems siejasi su konkrečiomis sąvokomis? Gal kai kurios sąvokos persidengia? Kodėl? Šis klausimas skirtas paskatinti kritišką žvilgsnį į sisteminius trūkumus, dėl kurių žmonės vis dar gyvena skurde.)

- Kokių temų / naratyvų dar pastebėjote filme? Kodėl jie reikšmingi? Gal papildoma jau įvardytas temas, kaip?

- Remdamiesi filmu pasakykite, kaip skirtingai skurdą patiria jauni vaikinai ir jaunos merginos? Kaip manote, kodėl?

(klausimą užduoti, jei dalyviai patys neįvardino šio temos.)

- Jei reikėtų įsivaizduoti, kad pirmosios sąvokų užduoties nebūtų buvę, kaip būtų reagavę į filmą ir jame pasakojamas jaunų žmonių istorijas? Kaip būtų žiūrėję į / vertinę pagrindinių filmo herojų elgesį ir kodėl? Kaip pirmoji užduotis padėjo kitaip pažiūrėti į šį filmą?

(Šis klausimas turėtų kreipti dėmesį bei kvestionuoti išankstinius nusistatymus, į skurde gyvenančius žmones bei jų elgesį, jų patiriamą socialinę atskirtį. Taip pat plačiau paaiškinti, kad socialinė atskirtis dažnai yra dalinai ir mūsų požiūrio į kitus žmones padarinys.)

- Kodėl svarbu kalbėtis apie skurdą išgyvenančių žmonių patirtis ir analizuoti visuomenės požiūrį į skurdą?

- Jei galima būtų pasvajoti (bet kaip įmanoma realistiškiau) – kaip manote, kokiais bū-

dais mes kaip visuomenė galėtume išspręsti skurdo problemą?

(galima pasidalinti ir Lietuvos skurdo problemos mastais, ypač, jei vykdysite tęstinę užduotį.)

Apibendrinimas

Jei vykdysite ir tęstinę užduotį, apibendrinimą perkelkite po jo. Apibendrinti užsiėmimą patogiau sėdint rate. Paklauskite dalyvių, kaip jie jaučiasi po viso užsiėmimo. Keletas rekomendacinių klausimų apibendrinimui ir aptarimui:

- Ar dar yra (turiu) klausimų, kurių norėčiau paklausti / išspręsti?
- Ko išmokau šiame užsiėmime?
- Ką išsinešu iš šio užsiėmimo?
- Kaip aš galėčiau prisidėti prie pokyčių?

Tęstinė užduotis:

„PRAGYVENIMO IŠLAIDŲ SKAIČIAVIMAS“ IR REFLEKSIJA

Paskirstykite dalyvius į tolygias grupes, bet ne daugiau nei po 4–5 dalyvius vienoje grupėje. Paaiškinkite, kad šis pratimas skirtas paanalizuoti skurdo situaciją ir priežastis Lietuvoje per pajamų nelygybės prizmę, pamėginti suvokti, kiek adekvatūs yra valstybiniai skurdo matai. Taip pat kvestionuoti išankstinius nusistatymus (kad skurdas yra asmeninė atsakomybė, kad tai pačių skurstančių žmonių atsakomybė – jiems tereikia susirasti darbą).

Galite taip pat trumpai paaiškinti apie bazinius poreikius, ar perklausti apie bazinių poreikių sąvoką – kiek ji visiems suprantama, kodėl tokie suvokimai yra. Remiantis Pasaulio banko ir Jungtinių Tautų tyrimais ir duomenimis baziniai kiekvieno žmogaus poreikiai yra:

- apsauga nuo elementų (pastogė ir rūbai);
- vanduo ir maistas;
- sanitarinės sąlygos;
- išsilavinimas;
- sveikatos apsauga.

NASA šaltiniuose dar nurodomas ir deguonis bei miegas. Yra įvairių šaltinių, kalbančių

apie skirtingą „bazinių“ poreikių lygį. Šiuo atveju, padiskutuokite su dalyviais apie bazinius poreikius, kuriuos užtikrinus būtų galimas orus gyvenimas, o ne tik minimalus išgyvenimas.

Išdalinkite visoms grupelėms po atspausdintą Priedo Nr. 2 kopiją ir skirkite bent 20–30 min. užduočiai vykdyti. Taip pat, paskatinkite naudotis internetinėmis paieškos sistemomis, kad dalyviai galėtų kuo tiksliau apskaičiuoti reikiamas sumas.

Pakvieskite visas grupes atgal į ratą ir paskatinkite pasidalinti kiekvienos grupės rezultatais. Užduoties refleksijoje galimi klausimai:

- Kaip sekėsi pildyti lentelę? Kas buvo lengva, kas sunku? Kodėl?
- Kiek bazinių poreikių visgi pavyktų padengti, jei visi jūsų šeimos nariai gautų minimalius atlygius (t. y. nebūtų laikomi skurdžiai gyvenančiais žmonėmis)? Kaip jaustumėtės, jei reikėtų priimti tokius sprendimus realiame gyvenime?
- Kiek darbo turėjimas ar neturėjimas susijęs ar nesusijęs su skurdu? Kodėl?
- Kaip manote, kiek mūsų valstybė realiai vertina skurto rizikos ar absoliutaus skurdo lygius? Kiek jie sutampa su realiomis išgyvenimo? Kaip manote, kodėl taip yra?
- Kaip manote, kaip valstybiniu lygmeniu tokie netolygumai galėtų būti taisomi? Ir ar to pakaktų skurdo problemai spręsti? Ko dar gali prireikti ir kaip to galima būtų pasiekti?

JEIGU UŽSIĖMIMAS VYKSTA ONLINE FORMATU:

Jeigu susidariusi situacija leidžia bendrauti tik online formatu, kvieskite mokinius į diskusiją. Kvieskite pasisakyti dalyvius pasakant jų vardą – taip suteiksite atsakomybę. Rekomendacija – naudokitės „kambariais“ – šios priemonės leidžia dalyvius išskirstyti mažesnėmis grupelėmis ir dalytis patirtimi su mažesne dalimi dalyvaujančių. Taip gali būti užtikrintas jaukesnis ir saugesnis pasidalinimas bei platesnis aptarimas.

Kai kurioms užduotims galite diskusijas perkelti į kambarius ir paprašyti, kad kartu grupelėje atrastų kelis punktus, kuriuos vėliau norėtų perduoti visai grupei (pvz., pirmojoje užduotyje dar iki filmo peržiūros dalyviai grupelėse turi rasti informaciją ir ja remiantis, suformuluoti, kuo aiškesnį ir detalesnį grupę skirtos sąvokos apibrėžimą). Diskutuoti galima tais pačiais klausimais, kurie rekomenduojami atliekant užduotis.

Patarimai vadovams / mokytojams:

Kvieskite dalyvius į diskusiją, nepamirškite skirti dėmesio dalyviams, kurie mažiau kalba. Turėdami „kalbėjimo objektą“ sumažinsite įtampą ir nerimą, kuris gali kilti per visas diskusijas. Konkretinkite klausimus, kvieskite dalyvius atsakinėti ne tik uždarais atsakymais, bet ir praplėsti savo atsakymą.

Jeigu nesijaučiate saugiai ir patogiai kalbėdami šiomis temomis – perskaitykite kuo daugiau mokslinių straipsnių, tyrimų, kurie galėtų padėti jums pasiruošti temoms. Nebijokite pasakyti dalyviams, kad kažko nežinote – kvieskite diskusijai ir kartu ieškokite atsakymų. Svarbu, kad visi klausimai yra rekomendacinio pobūdžio, tad siūlome sugalvoti ir savo klausimų, kurių norite paklausti jaunuolių arba turėti atsargoje, jeigu grupės dinamika diskusijas nuvestų neplanuota linkme.

Daugiau informacijos apie skurdą ir (darbą su) jaunimą:

- Skurdas ir socialinė atskirtis Lietuvoje 2020: https://www.smtinklas.lt/wp-content/uploads/2020/10/Skurdas-ir-socialine-atskirtis_2020.pdf (apie vaikų ir jaunimo situaciją – 19-24 psl.)
- Gatvės jaunimo situacija Vilniuje - <https://manoteises.lt/straipsnis/vilniaus-gatves-mokykloje-per-penki-tukstanciai-mokiniu-2/>
- Materialinis nepriteklus ir įkalinimas: <https://prirasytosrankos.lt/2020/12/07/savaites-tema-materialinis-nepriteklus/>; <https://prirasytosrankos.lt/2020/12/10/pokalbis-su-socialiniu-darbuotoju-apie-materialini-nepritekliu/>
- Anglų kalba – Europos Tarybos instrumentas “Compassito”, aiškinantis skurdo ir socialinės atskirties duomenis bei diskriminacines pasėkmes: http://www.eycb.coe.int/compassito/chapter_5/12.html?fbclid=IwAR2DdSjOg0_nFnC0Fn4ScDpStNFMoFPNTX-c_J_CDpbd_Dzng4DtMDVSIWVY
- Anglų kalba - “Being Young in the Age of Globalization: A Look at Recent Literature on Neoliberalism’s Effects on Youth” by Justine Turner, Social Justice Vol. 41, No. 4 (138), Special Issue: Youth under Control: Punishment and Reform in the Neoliberal State (2014), pp. 8-22 (15 pages): https://www.jstor.org/stable/24871272?read-now=1&seq=12#page_scan_tab_contents (galima nemokamai skaityti iki 100 straipsnių per mėnesį)
- Anglų kalba – “Pedagogy of the Oppressed” Paulo Freire: [https://libcom.org/files/Paulo%20Freire,%20Myra%20Bergman%20Ramos,%20Donald%20Macedo%20-%20Pedagogy%20of%20the%20Oppressed,%2030th%20Anniversary%20Edition%20\(2000,%20Bloomsbury%20Academic\).pdf](https://libcom.org/files/Paulo%20Freire,%20Myra%20Bergman%20Ramos,%20Donald%20Macedo%20-%20Pedagogy%20of%20the%20Oppressed,%2030th%20Anniversary%20Edition%20(2000,%20Bloomsbury%20Academic).pdf) (labiau filosofinė knyga apie darbą su sistemos pamirštais/ opresuojamais žmonėmis)

Pagalbą skurstančiam jaunimui per socio-educacines programas, emocinį palaikymą ir socializacijos priemones Lietuvoje daugiausiai teikia atviri jaunimo centrai/ erdvės, kurių kontaktus galima rasti čia: <https://jrd.lt/informacija-jaunimui/atviri-jaunimo-centrai>

Metodinę priemonę rengė Ineformalaus bei žmogaus teisių ugdymo vadovė ir fasilitatorė Vika Matuzaitė

PRIEDAS NR. 1: „SAVOKŲ APIBRĖŽIMAI/ SAMPRATOS“

SKURDAS – TAI...?

(Kaip apibrėžtumėte skurdą ir kokiomis sumomis apibrėžiamos absoliutaus skurdo ir skurdo rizikos sumos Lietuvos Respublikos įstatymais?)

SOCIALINĖ KLASĖ – TAI...?

(Kokios socialinės klasės egzistuoja, kaip jos apibrėžiamos ir kokiais bruožais pasižymi?)

SOCIALINIS MOBILUMAS – TAI...?

SOCIALINĖS GEROVĖS SISTEMA – TAI...?

NEOLIBERALIZMAS – TAI...?

SAVIDESTRUKCINIS / DELINKVENTINIS ELGESYS – TAI...?

PRIEDAS NR. 2:
„PRAGYVENIMO IŠLAIDŲ SKAIČIAVIMAS“

Baziniai mėnesio poreikiai	tų poreikių mėnesio KAINA (EUR)
Maistas	
Būsto nuoma	
Būsto paslaugų mokesčiai	

Jūsų šeimos dydis: _____

Mėnesio suma (EUR), kurios reikia padengti jūsų šeimos poreikiams: _____

Mėnesio suma (EUR), kurios reikia padengti jūsų šeimos 1 nariui: _____

Mėnesio minimalus atlyginimas (EUR, atskaičius mokesčius): _____

Lietuvos Respublikos absoliutaus skurdo ribos suma 1 asmeniui / mėn.: _____

Lietuvos Respublikos skurdo rizikos suma 1 asmeniui / mėn.: _____

